

QUADERNI GIULIANI DI STORIA		
	DEPUTAZIONE DI STORIA PATRIA PER LA VENEZIA GIULIA	
	ANNO XXIX N. 2 LUGLIO-DICEMBRE 2008	

zgodovino Julijske krajine in je bilo prvič objavljeno leta 1947, temveč tudi različne historiografske paradigme, ki so zaznamovale raziskovanje slovensko-italijanskih odnosov (tudi različno vrednotenje pomena mesta na eni strani in podeželja na drugi). V razpravi *Gli stati provinciali goriziani: il problema storico e l'interpretazione storiografica* je Vojko Pavlin izčrpno obravnaval izoblikovanje in razvoj institucije goriških deželnih stanov. Matej Župančič je v okviru diskusije o izvoru in legi antičnega Kopra v članku *A proposito dei due interventi profanatori sul pozzo del Palazzo vescovile di Capodistria* ob predstavitvi dveh arheoloških najdb, ki sta bili odkriti v zadnjih letih, postavil tezo, da vsaj del antičnih koprskih starožitnosti, zlasti nagrobnih spomenikov, izvira iz nekropole ob Rižani. Flavia Militello pa je obravnavala italijanski katoliški tednik *Amico*, ki je začel izhajati v Trstu leta 1895.

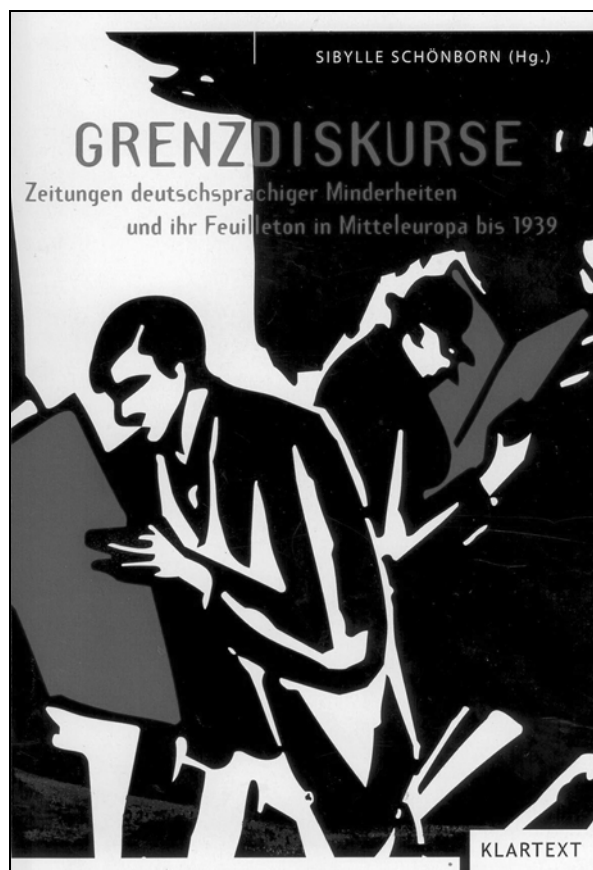
Med recenzijami velja izpostaviti predvsemocene prvega dela *Rimske zgodovine* Rajka Bratoža, knjige *Pogum besede, Primož Trubar, 500 let: 1508–2008* Zvoneta Štrubelja ter dela *Slovenia. Storia di una giovane identità europea* Joachima Höslerja.

Neva Makuc

Grenzdiskurse. Zeitungen deutschsprachiger Minderheiten und ihr Feuilleton in Mitteleuropa bis 1939 (ur. Sybille Schönborn). Essen : Klartext Verlag, 2009, 227 strani.

Zbornik štirinajstih prispevkov zgodovinarjev, literarnih in kulturnih znanstvenikov iz Češke, Poljske, Hrvaške, Slovenije, Ukrajine, ZDA in Nemčije, ki je pod uredniško taktirko Sybille Schönborn izšel v lanskem letu pri nemški založbi Klartext, prinaša sveža spoznanja in izsledke znanstvenih raziskav z vsaj enim skupnim imenovalcem: vloga časopisov pri razvoju kolektivne identitete nemških manjšin Srednje Evrope v 19. in prvi polovici 20. stoletja. V heterogeni, multietnični, multilingvalni tvorbi, kakršna je bila Habsburška monarhija, so prav tiskani mediji igrali marsikdaj konstitutivno vlogo pri formiranju in spodbujanju nacionalne in kulturne zavesti, poleg tega pa so imeli pomembno funkcijo ne le pri vzpostavljanju nacionalnega, temveč tudi transnacionalnega in transkulturnega dialoga med nemško manjšino in posameznimi narodi. Naslov *Grenzdiskurse* lahko tako razumemo kot preigravanje različnih vzorcev in možnosti: ne gre le za mejne diskurze in diskurze o mejah, temveč predvsem za preseganje (včasih tudi nevidnih) mej,

za rekonstrukcijo nekega zgodovinskega prostora in časa in za prevpraševanje vloge tiska oziroma časopisov znotraj in zunaj nacionalnih in kulturnih paradigem.

V središču zanimanja raziskovalcev so časopisi s Poljske, Češke, Moravske, iz Galicije, s Kranjske, Spodnje Štajerske, Hrvaške in Rusije med letoma 1870 in 1939. Sybille Schönborn v izčrpnem, poglobljenem in hkrati preglednem uvodu poudari vlogo tiskanih medijev kot bistvenih elementov pri medijskem in kulturnoznanstvenem raziskovanju kulturne topografije heteronomne Evrope in opozarja na to, da je prav na področju raziskovanja časopisov še veliko belih lis in znanstvenih desideratov, saj gre za interdisciplinarni projekt, ki vključuje ter združuje tako medijska in publicistična kot tudi historična, jezikoslovna, komunikološka in literarnoznanstvena vprašanja. Urednica posveča posebno pozornost feljtonu, ki mu je posvečena tretjina zbornika. Če imajo časopisi v svojem osrednjem, političnem delu predvsem nalogo homogeniziranja in stabiliziranja kolektivnih identitet, pa feljton, v katerem se eksemplarično izraža začasnost, nedokončanost, fragmentiranost in heterogenost medija, odpira družbo za kulturno posredovanje, za dialoge in prevajalske naloge. Zato je feljton kot hibridna oblika med literarno fikcijo, reportažo, dokumentacijo in esejistično refleksijo še posebej primeren za problematiziranje in preseganje mej, ker sledi svojim, drugačnim pravilom diskurza kot politika in zgodovina.

14 empiričnih prispevkov je razdeljenih v tri osrednje tematske sklope. Prvi del z naslovom *Temeljne raziskave: časopisi nemških manjšin* predstavlja nemški tisk v Galiciji, Rusiji, na Hrvaškem in na Poljskem. Drugi sklop *Razprave: nacionalne in kulturne identitete* se posveča vprašanju samodefinicije in kolektivnega oblikovanja zavesti nemške manjšine, kot sta se ti zrcalili v dnevnem časopisu na območju Ljubljane in Spodnje Štajerske, Prage in Poljske. Tretji del *Posredovanja: feljton* obravnava vprašanja diskurzne analize feljtona, feljtona kot žanra in hkrati podrobneje predstavlja nekaj osrednjih nemških feljtonistov.

Poglavje temeljnih raziskav odpira prispevek Larisse Cybenko, ki osvetljuje razvoj nemškega tiska v habsburškem Lembergu (danes ukrajinski Lviv) od začetka 19. stoletja do leta 1916. Prav časopisi izkazujejo po njenem prepričanju močno pripadnost regije k skupnemu političnemu, gospodarskemu in kulturnemu prostoru habsburške monarhije ter kažejo na vlogo nemščine kot jezika administracije in znanosti, pa tudi kot jezika družbene in urbane kulture. Olga Kozonkova piše o časopisu poveljskih Nemcev v obdobju od 1906 do 1941. V času, ko so Rusijo pretresali številni politični, gospodarski in kulturni preobrati, so nemške kolonije ob spodnjem toku reke Volge poskušale ohranjati svojo kulturno

in nacionalno identiteto. Kljub težkemu gospodarskemu položaju ter ideološkim pritiskom, ki so bili najmočnejši v sovjetskem obdobju, je v Republiki poveljskih Nemcev izhajala bogata paleta nemške, predvsem kulturne periodike, ki ji je med drugim vsaj deloma uspelo uiti cenzorskim škarjam. Marina Čizmić Horvat iz Zagreba se v svojem prispevku posveča nemškemu časopisu *Croatia* (1839–1842), ki ga je osnoval in izdajal Franz Suppan. Poleg pomena, ki ga je časopis imel za širjenje ilirizma, avtorica izpostavi predvsem evropsko oziroma kozmopolitsko usmerjenost, saj je uredništvo prek francoskih in nemških tiskovnih agencij dobivalo novice iz več kot štiridesetih časopisov, časopis sam pa je pokrival malodane celoten srednjeevropski prostor. Maria Gierlak raziskuje nemški tisk na Poljskem v času od 1919 do 1939 in opozarja predvsem na potrebe in znanstvene deziderate na tem področju. Tako ugotavlja, da je neraziskanih pojavov na področju historičnega raziskovanja tiska še veliko in se zavzema za večje upoštevanje vsakdanje in kulturne problematike, jezikoslovnih in žanrskih raziskav, komentirane bibliografije časopisov nemške manjšine, več monografskih del o vodilnih časopisih in sistematične biografske raziskave o pomembnih osebnostih publicistike.

Drugi tematski sklop, ki postavlja v ospredje nacionalne in kulturne identitete, odpira prispevek Beate Lakeberg o razlikah in podobnostih pri obravnavanju vprašanj identitete v časopisih nemške manjšine na Poljskem v času med obema vojnoma. S poglobljenimi analizami avtorica dokazuje, da so vzroki za razlike v samorazumevanju nemške manjšine regionalne in politične narave. Sledita prispevka dveh slovenskih raziskovalk, Tanje Žigon in Petre Kramberger. Tanja Žigon se po informativnem vpogledu v nemško-slovensko politično in kulturno realnost v Ljubljani druge polovice 19. stoletja posveti tistim časopisom, ki so deklarirano zastopali interese ljubljanskega nemštva. Plastično osvetli politično, kulturno in zgodovinsko vlogo dnevnika *Laibacher Tagblatt*, ki se je kmalu znašel v »vojni« z domovinskim časopisom *Triglav*, po letu 1880 pa ga je nasledil *Laibacher Wochenblatt*. Kljub pronemški usmerjenosti obeh časopisov avtorica opozarja na dejstvo, da so ju zaradi njune liberalne usmeritve brali tudi slovenski liberalni intelektualci. Petra Kramberger se osredotoča na nemško časopisje Spodnje Štajerske iz Maribora, Celja in Ptuja. Ugotavlja, da so osrednji nemški časopisi *Marburger Zeitung*, *Cillier Zeitung* in do leta 1904 tudi *Pettauer Zeitung*, ki so bili sprva osnovani kot nepolitični, nadstrankarski časopisi, sčasoma dobivali vedno močnejše nacionalistične poteze in se slednjič razvili v trdnjave spodnještajerskega nemštva. Avtorica posebej izpostavi leto 1929, ko sta prav *Marburger Zeitung* in *Cillier Zeitung* odigrala pomembno vlogo pri boju za pravice nemške manjšine v takratni

Kraljevini Jugoslaviji. V zadnjem prispevku iz tega sklopa Kateřina Čapková na primeru češko-judovskega časopisa *Tribuna* in nemškega dnevnika *Prager Tagblatt* podrobneje pojasnjuje nemško-češki medijski boj za judovske bralce v Pragi.

Tretji sklop prispevkov je v celoti posvečen feljtonu. Prav feljton v časopisih nemških manjšin na prostoru Srednje Evrope na prelomu 19. in 20. stoletja odslikava samopodobo družbe, v kateri se med drugim zrcalijo vzajemne povezave med kulturami, odnos do Evrope in širše družbeno-kulturno-literarne naveze. Poglavlje uvaja Peter Rychlo s člankom o vidikih nemško-judovske kulturne simbioze v jutranjiku *Czernowitzer Morgenblatt*, v katerem je urednik Alfred Margul-Sperber uspešno udeležil idejo medkulturnega transferja, kjer je našla svoje mesto tudi pomembna nemško-judovska književnost Bukovine. Scott Spector je pod drobnogled vzel legendarnega reporterja Egona Erwina Kische. Njegove reportaže predstavljajo po avtorjevem mnenju vzorčen primer, kako razkrojiti žanrske meje med visoko umetnostjo in ljudsko pesmijo, kako preseči tradicionalne ločnice med avtorjem in ljudstvom, med Nemci in Čehi. Tudi praški feljtonist Paul/Pavel Eisner je, kot dokazuje Michael Wögerbauer, s svojimi besedili vedno znova poudarjal, da je možno povezovanje in sodelovanje med tremi sobivajočimi kulturami, nemško, češko in judovsko, in kako tanke in zbrisljive so meje med njimi. Christian Jäger v svojem članku na podlagi besedil moravskih avtorjev Ernsta Weissa in Hermannu Ungerja raziskuje, kako široko paletu možnosti ponuja feljton, Almut Todorow pa išče razloge, zakaj so bili pozni eksperimentalni feljtonistični poskusi o slikarstvu in umetnosti švicarskega avtorja Roberta Walserja tako cenjeni prav v praških časopisih. Če so njegov vpliv v Pragi doslej povezovali predvsem z biografskimi dejstvi, pa odkriva avtorica zanj tudi literarno-poetološke vidike, predvsem močno avantgardistično gibanje praške literarne in kulturne scene po letu 1918. Zbornik zaokrožuje prispevek Sibylle Schönborn s heinejevskim naslovom *Babilonski stolp evropske kulture*. Avtorica v njem povzema osrednje elemente kulturne poetike Srednje Evrope, kot se ta kaže v feljtonističnih potopisih od njihovih začetkov pri Heinrichu Heineju, se nadaljuje pri Egonu Erwinu Kischu in sega vse do današnjega časa pri Maximu Billerju.

Pričujoči zbornik je izraz vse večjega zanimanja, ki ga v zadnjem času za historično raziskovanje časopisnega medija izkazujejo zgodovinarji, filologi in literarni znanstveniki. Ponuja izčrpen, pa tudi zelo raznolik vpogled v obravnavano tematiko, odlikujejo ga poglobljene empirične raziskave, suvereno obvladovanje snovi, jasno predstavljeni izsledki in postavljanje posameznih fenomenov v širši zgodovinski, družbeni, politični in kulturni kontekst. Pomembno je tudi, da razkriva nadaljnje deziderate na področju

historičnega raziskovanja časopisov in tako odpira prostor za nove uvide in spoznanja. Dejstvo, da se v topografijo časopisov nemških manjšin na področju Srednje Evrope z dvema prispevkoma zarisujeta tudi Kranjska in Spodnja Štajerska, pa daje zborniku dodatno vrednost tudi za slovensko strokovno javnost.

Irena Samide

Župnija Črmošnjice 500 let: 1509–2009 (ur. Binca Simonič). Semič : Župnija, 2009, 237 strani.

Leto 2009 je bilo na Kočevskem zaznamovano z obhajanjem 500. obletnice župnij Črmošnjice in Mozelj. Praznično leto sta zaznamovala tudi izida dveh knjig, ki sta posvečeni preteklosti omenjenih župnij.

Zbornik *Župnija Črmošnjice 500 let* je izdala Župnija Semič, uredila pa ga je Binca Simonič. Uvodne besede so prispevali semiški in črmošnjiški župnik Luka Zidanšek, novomeški škof msgr. Andrej Glavan in semiški župan Ivan Bukovec. Zbornik je razdeljen na naslednje vsebinske sklope: *Sprehod v preteklost*, *Cerkve in kapele v župniji Črmošnjice*, *Duhovni utrip župnije od 1945 do 1990*, *Župnija po letu 1991*, *Župnija in njeni duhovniki* in *Žup-*

